

ปวดท้อง จุกเสียด แน่นท้อง ท้องอืด
ท้องเดิน ท้องเสีย บิดถ่ายเป็นมูก
ทางการแพทย์แผนไทย

แสงสิทธิ์ กฤษฏี

ท้องอืด ท้องเฟ้อ (Dyspepsia)

ผู้ที่มีอาการท้องอืด จะรู้สึกปวดท้องส่วนบน ทำให้แน่นท้อง มีลมในท้อง ต้องเรอบ่อยๆ บางคนอาจมีอาการคลื่นไส้ อาเจียน อิ่มเร็ว หรืออาจมีอาการแน่นท้อง แม้กินอาหารเพียงเล็กน้อย และเสบบริเวณหน้าอก

สาเหตุ

1. โรคในระบบทางเดินอาหารเอง ได้แก่ โรคแผลในกระเพาะอาหาร กระเพาะอาหารอักเสบ มะเร็งกระเพาะอาหาร พยาธิในทางเดินอาหาร อาการแสบบริเวณหน้าอก ซึ่งอาจจะเป็นอาการของโรคกรดไหลย้อนได้

2. โรคที่เกิดจากสิ่งภายนอก ได้แก่

- ยาต่าง ๆ ที่กิน ยาหลายชนิดจะทำให้เยื่อบุกระเพาะอาหารอักเสบ ได้แก่ ยาแก้ปวดข้อทั้งหลาย

- ยาบางชนิด จะทำให้กระเพาะและลำไส้บีบตัวน้อยลง เช่น ยานอนหลับ ยากล่อมประสาท ยาปฏิชีวนะบางอย่าง

- เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์เป็นส่วนผสม เช่น สุรา เบียร์ หรือน้ำชา กาแฟ จะทำให้กระเพาะอาหารอักเสบ รวมทั้งการระคายเคืองจากบุหรี่

- ตลอดจนอาหารที่ย่อยยากหลายอย่าง รวมทั้งอาหารที่มีกากมาก ๆ อาหารรสจัด อาหารหมักดอง

สาเหตุ

3. โรคของทางเดินน้ำดี เช่น นิ่วในถุงน้ำดี
4. โรคของตับอ่อน
5. โรคทางร่างกายอย่างอื่น ๆ เช่น เบาหวาน โรคต่อมไทรอยด์
6. พฤติกรรมในการกิน ก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับอาการท้องอืด โดยเฉพาะอาหารรสจัด จะทำให้เยื่อบุอาหารอักเสบ การกินอาหารที่ร้อน เคี้ยวไม่ละเอียด หรือกินครั้งละมากๆ รวมทั้งกินอาหารที่ย่อยยาก อาหารมัน

สำหรับผู้ที่ชอบกินผัก แม้จะมีเส้นใยมาก ถ้ากินมากไปอาจจะทำให้เกิดอาการท้องอืดขึ้นได้ เนื่องจากร่างกายเราไม่มีน้ำย่อยเส้นใยเหล่านี้ ต้องอาศัยแบคทีเรียที่อยู่ในลำไส้ใหญ่เป็นตัวช่วยย่อยสลาย อย่างไรก็ตามอาหารประเภทผักก็มีประโยชน์เพราะทำให้การขับถ่ายสะดวก

เช่นเดียวกับอาหารประเภทนมนั้น ในคนแถบเอเชียจะไม่มีน้ำย่อยที่ย่อยนมหรือถ้ามีก็มีปริมาณน้อย เมื่อกินนมเข้าไปมาก อาจทำให้เกิดอาการท้องอืดหรือท้องเสีย ควรดื่มนมที่ละน้อย เพื่อให้ร่างกายปรับตัวจนดื่มนมได้ในปริมาณที่ต้องการ แต่หากดื่มนมเปรี้ยว จะไม่มีอาการ เนื่องจากในนมเปรี้ยวจะมีการย่อยนมไปเป็นบางส่วนแล้ว

อาการท้องอืด ท้องเฟ้อ การแพทย์แผนปัจจุบัน

ทางการแพทย์แผนปัจจุบัน คือ อาการไม่สบายท้องตรงบริเวณยอดอกหรือใต้ลิ้นปี่ ที่เกิดขึ้นระหว่างหรือหลังกินอาหาร โดยมีอาการอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างรวม ๆ กัน เช่น จุกเสียด แน่นท้อง ท้องอืด ท้องเฟ้อ มีลมในท้อง เรอบ่อย แสบท้อง เรอเปรี้ยว คลื่นไส้หรืออาเจียนเล็กน้อย อาการจะเป็นเฉพาะบริเวณระดับเหนือสะดือ จะไม่มีอาการปวดท้องใต้สะดือ และไม่มีคามผิดปกติ เกี่ยวกับการขับถ่ายร่วมด้วย อาการนี้พบได้เกือบทุกคนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ บางรายเป็นครั้งคราว บางรายอาจเป็นๆหายๆ เรื้อรัง อาจมีสาเหตุได้หลากหลาย ตั้งแต่เล็กน้อยจนถึงโรคที่รุนแรง และความผิดปกติ (พยาธิสภาพ) อาจอยู่ทั้งในและนอกกระเพาะอาหารและลำไส้

การรักษาเบื้องต้น

ยาสามัญประจำบ้าน ได้แก่ ยาขับลม หรือ ยาระดุน้ำแดง ลองกินดูก่อน และปรับอาหารโดยกินอาหารอ่อนๆ ย่อยง่ายแต่พอควร ถ้ายังไม่ดีขึ้นควรไปพบแพทย์

ส่วนการกินยาช่วยย่อย อาจช่วยลดอาการท้องอืดได้บ้าง แต่ถ้าต้องกินทุกวัน คงจะไม่ถูกต้อง เพราะเราไม่ทราบสาเหตุที่แท้จริงของอาการท้องอืด ซึ่งอาจจะทำให้โรคเป็นมากขึ้นได้

ห้องฉีด ห้องเพื่อ ตามทฤษฎีการแพทย์แผนไทย

ในคัมภีร์

ทางการแพทย์แผนไทยไม่ได้กล่าวถึงอาการท้องอืดท้องเฟ้อโดยตรง อาการท้องอืดท้องเฟ้อเป็นอาการที่บ่งบอกว่ามีธาตุลม โดยเฉพาะลมโกฏฐาสยาวาตาศีการ (กำเริบ) อาการที่พบโดยทั่วไปคือ ปวดท้อง จุกเสียดแน่นเฟ้อ จุกอก พะอืดพะอม อาจมีเรอหรือผายลมบ่อย หากเรอหรือผายลมไม่ออก ผู้ป่วยจะรู้สึกอึดอัดและไม่สบายท้องมากยิ่งขึ้น เหตุที่ทำให้ธาตุลมกำเริบหรือพิการ มักเป็นผลจากภาวะธาตุทั้งสี่เสียสมดุล คือธาตุดิน น้ำ ลม ไฟ ธาตุใดธาตุหนึ่งหรือหลายธาตุกำเริบ หย่อน พิจาร แล้วส่งผลให้ธาตุลมกำเริบมากขึ้น เกิดอาการท้องอืดท้องเฟ้อ เช่น การรับประทานอาหารใหม่ๆ (อุทริยัง) หากเป็นอาหารประเภทที่ย่อยยาก หรือไม่ย่อย อันเนื่องมาจากไฟปริณามัคคี (ไฟย่อยอาหาร) มีกำลังไม่พอ ทำให้ธาตุลมกำเริบขึ้นจึงทำให้เกิดอาการท้องอืดท้องเฟ้อ

ธาตุสมุฏฐาน

เพื่อให้ทราบสมุฏฐานการเกิดโรค อาการท้องอืดท้องเฟ้อ มักมีอาการปวดท้องจุกเสียดแน่นท้อง ท้องอืด ท้องเฟ้อ บางรายอาจมีอาการเรอร่วมด้วย ซึ่งสัมพันธ์กับเตโชธาตุ (ธาตุไฟ) ได้แก่ ไฟปริณามัคคี (ไฟย่อยอาหาร) วาโยธาตุ (ธาตุลม) ได้แก่ ลมโกฏฐาสยาวาตา (ลมพัดในลำไส้ ในกระเพาะอาหาร) ลมอุทธังคมาวาตา (ลมพัดขึ้นเบื้องบน) ปถวีธาตุ (ธาตุดิน) ได้แก่ กรีสัง (อาหารเก่า) อุทรียัง (อาหารใหม่)

การรักษาทางการแพทย์แผนไทย

บัญชียาหลักแห่งชาติ

กลุ่มที่ 1 ยาแผนไทยหรือยาแผนโบราณ

1.2 ยารักษากลุ่มอาการทางระบบทางเดินอาหาร

1.2.1 กลุ่มยาขับลม บรรเทาอาการท้องอืด ท้องเฟ้อ

- (1) ยาธาตุบรรจบ
- (2) ยาธาตุอบเชย
- (3) ยาเบญจกูล
- (4) ยาประสะกะเพรา
- (5) ยาประสะกานพลู
- (6) ยาประสะเจตพังคี
- (7) ยามันทธาตุ
- (8) ยามหาจักรใหญ่
- (9) ยาวิสัมพยาใหญ่
- (10) ยาอภัยสาลี

บัญชียาหลักแห่งชาติ

กลุ่มที่ 2 ยาพัฒนาจากสมุนไพร

2.1 ยารักษากลุ่มอาการของระบบทางเดินอาหาร

2.1.1 กลุ่มยาขับลม บรรเทาอาการท้องอืด ท้องเฟ้อ

(1) ยาขมิ้นชัน

(2) ยาขิง

คำแนะนำ

มูลเหตุการณืเกิดโรค 8 ประการ

ท้องเสีย อุจจาระร่วง (diarrhea)

อาการของโรคที่พบได้บ่อย จะมีการถ่ายอุจจาระเหลว ถ่ายเป็นน้ำมากกว่า 3 ครั้งขึ้นไป ถ่ายบ่อยกว่าปกติของแต่ละคน หรือถ่ายเป็นมูกปนเลือด 1 ครั้งหรือมากกว่านั้นภายใน 24 ชั่วโมง ในบางรายอาจมีอาการอื่น ๆ ร่วมด้วย เช่น ปวดท้อง ท้องอืด คลื่นไส้ อ่อนเพลีย รู้สึกครั่นเนื้อครั่นตัว และมีไข้

โรคอุจจาระร่วงเฉียบพลัน ไม่ติดเชื้อ หมายถึง ภาวะที่มีอุจจาระเหลวกว่าปกติ ตั้งแต่ 3 ครั้งต่อวัน หรือถ่ายอุจจาระเป็นน้ำ 1 ครั้ง โดยมีอาการไม่นานกว่า 2 สัปดาห์ โรคอุจจาระร่วงเฉียบพลันอาจเกิดจากสารพิษของเชื้อโรค เชื้อโรค และสาเหตุอื่น ๆ

ถึงแม้ท้องเสียมักจะเป็นอาการที่ไม่ร้ายแรง แต่อาจสร้างความทรมาณให้แก่ผู้ป่วยและเป็นเรื้อรังจนก่อให้เกิดโรคอื่น ๆ ตามมาในภายหลัง ผู้ป่วยควรรีบไปพบแพทย์ทันทีหากมีอาการดังต่อไปนี้

- เกิดภาวะขาดน้ำหรือมีอาการท้องเสียมากกว่า 2 วัน สำหรับเด็กเล็กหรือทารกหากมีอาการเกิน 1 วัน ควรรีบพาไปพบแพทย์ เนื่องจากเสี่ยงกับการเสียชีวิตจากภาวะขาดน้ำ
- มีอาการปวดอย่างรุนแรงในช่องท้องหรือทวารหนัก
- ไข้ขึ้นสูงกว่า 39 องศาเซลเซียส
- ถ่ายอุจจาระมีเลือดหรืออุจจาระเป็นสีดำ

สาเหตุ

โดยปกติลำไส้จะดูดซึมสารอาหารในรูปแบบของเหลวจากสิ่งที่รับประทานเข้าไปในร่างกายจนเหลือแต่กากใยทิ้งไว้ แต่เมื่อเกิดอาการท้องเสียขึ้น ทำให้ลำไส้ไม่สามารถทำงานได้ตามปกติ สารอาหารเหล่านั้นจึงไม่ถูกดูดซึมและถูกขับออกมาจากร่างกาย

การถ่ายอุจจาระเหลวหรือถ่ายเป็นมูกเลือดนั้นเกิดได้จากหลายสาเหตุ แบ่งออกเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดอาการท้องเสียแบบเฉียบพลันและแบบเรื้อรัง ดังนี้

ท้องเสียแบบเฉียบพลัน

อาการท้องเสียแบบเฉียบพลันมักเกิดจากโรคกระเพาะอาหารและลำไส้เล็กอักเสบ เนื่องจากการติดเชื้อแบคทีเรีย เชื้อไวรัส หรือเชื้อปรสิต ดังนี้

การติดเชื้อแบคทีเรีย เชื้อแบคทีเรียที่มักปนเปื้อนในน้ำหรืออาหาร และก่อให้เกิดอาการท้องเสียตามมา ได้แก่ เชื้อแคมไพโลแบคเตอร์ เชื้อซาลโมเนลลา เชื้อซิกเกลลา และเชื้ออีโคไล

การติดเชื้อไวรัส มีไวรัสหลายชนิดที่ก่อให้เกิดอาการท้องเสีย เช่น โรต้าไวรัส โนโรไวรัส ซิโตเมกัลโลไวรัส เฮอร์พีส์ซิมเพล็กซ์ไวรัส ไวรัสตับอักเสบ เป็นต้น โดยโรต้าไวรัสเป็นสาเหตุของการเกิดอาการท้องเสียในเด็กมากที่สุด ซึ่งสามารถหายได้ภายใน 3-7 วัน แต่อาจจะก่อให้เกิดปัญหาในการย่อยและดูดซึมแล็กโทสที่พบในน้ำนมได้

การได้รับเชื้อปรสิต เชื้อปรสิตสามารถเข้าสู่ร่างกายผ่านอาหารและน้ำที่ปนเปื้อน และอาศัยอยู่ในระบบย่อยอาหารของเรา เชื้อปรสิตที่มักพบ คือ เชื้อไกอาเดีย เชื้อแอนตามีบาฮิสโตลิติกาหรือเชื่อบิตอะมีบา และเชื้อคริปโตสปอริเดียม

นอกจากนี้ อาการท้องเสียที่เกิดขึ้นอย่างเฉียบพลันอาจเกิดจากปัจจัยอื่น เช่น อาการวิตกกังวล การดื่มแอลกอฮอล์ปริมาณมากเกินไป การแพ้อาหารบางชนิด ไข้ดิงอักเสบ หรือเยื่อบุลำไส้เสียหายจากการฉายรังสี เป็นต้น

ท้องเสียแบบเรื้อรัง

อาการท้องเสียที่เกิดขึ้นติดต่อกันอย่างน้อย 2 สัปดาห์ขึ้นไป จะถือเป็นอาการท้องเสียเรื้อรัง ซึ่งอาจเกิดจากปัจจัยต่อไปนี้

โรคในระบบทางเดินอาหารและโรคลำไส้ผิดปกติ เช่น โรคโครห์น โรคลำไส้อักเสบ โรคเซลิแอคหรือแพ็กูเตน โรคลำไส้แปรปรวน โรคถุงผนังลำไส้อักเสบ โรคตับอ่อนอักเสบเรื้อรัง หรือมะเร็งลำไส้ใหญ่ เป็นต้น

อาหาร บางคนอาจมีปัญหาในการย่อยสารอาหารบางประเภท อย่างการขาดน้ำย่อยสำหรับย่อยน้ำตาลแล็กโทส ซึ่งเป็นน้ำตาลที่พบมากในนมหรือผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับนม นอกจากนี้ การรับประทานสารทดแทนความหวานในปริมาณมากก็อาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดอาการท้องเสียได้เช่นกัน

การตอบสนองต่อยาบางประเภท ยาบางประเภทสามารถทำให้เกิดอาการท้องเสียได้ เช่น ยาปฏิชีวนะ ยารักษาโรคมะเร็ง หรือยาลดกรดที่มีแมกนีเซียม เป็นต้น

การผ่าตัด อาการท้องเสียอาจเกิดขึ้นหลังจากเข้ารับการผ่าตัดบางชนิด อย่างการผ่าตัดลำไส้ หรือการผ่าตัดนำถุงน้ำดีออกไป

การรักษา

การรักษาภาวะขาดน้ำ

เป็นการรักษาที่สำคัญที่สุด โดยสามารถรักษาได้ 2 วิธี

กินน้ำเกลือแร่โออาเอส ใช้ในผู้ป่วยที่มีภาวะขาดน้ำน้อย น้ำเกลือแร่โออาเอส 1 ซอง ผสมน้ำสะอาดตามสัดส่วนที่ระบุไว้ ใส่แก้ว ค่อยๆจิบ หรือ ใช้ช้อนตักป้อน ไม่ควรดื่มรวดเดียวจนหมดเพราะจะทำให้มีอาการอาเจียนเพิ่มขึ้นได้

ให้สารน้ำทางหลอดเลือดดำ ใช้ในกรณีที่มีภาวะขาดน้ำปานกลางจนถึงมากหรือมีภาวะช็อค และในกรณีที่ไม่สามารถกินน้ำเกลือแร่โออาเอสได้

การรักษา

การรักษาโดยใช้ยา

ยาปฏิชีวนะหรือยาฆ่าเชื้อ ใช้เฉพาะในกรณีที่สงสัยติดเชื้อแบคทีเรียที่รุนแรง, มีการติดเชื้อในกระแสเลือด หรือในผู้ป่วยที่มีภาวะภูมิคุ้มกันต่ำ เด็กเล็ก มีโรคประจำตัว

ยาลดปริมาณออกจากระและหรือลดจำนวนครั้งของการถ่ายอุจจาระ

โพรไบโอติกส์ จำเป็นต้องเป็นชนิดที่เหมาะสมเพื่อการรักษาโดยเฉพาะ

ยารักษาตามอาการ เช่น ยาลดการอาเจียน ยาลดไข้ ยารักษาอาการท้องอืด ยาลดอาการปวดท้อง ยาทาแก้คันแดง แร่ธาตุสังกะสี

ท้องเสีย ตามทฤษฎีการแพทย์แผนไทย

อาการท้องเสีย หมายถึง อาการถ่ายเหลวเป็นน้ำมากกว่า 3 ครั้ง/วัน หรือถ่ายเป็นมูกปนเลือดมากกว่า 1 ครั้ง/วัน ซึ่งทางการแพทย์แผนไทยได้จัดอาการกลุ่มโรคอุจจาระธาตุ ในคัมภีร์แพทย์แผนไทยต่างๆ เช่น **คัมภีร์ธาตุบรรจบ** “อุจจาระธาตุทั้ง 4 ประการ ซึ่งจะวิปริตด้วยพิษ เป็นระหว่างแห่งมหาสันนิบาต นอกจากหาสันนิบาตทั้งหลายต่างๆมีปฐมสันนิบาตเป็นต้น มีตติยสันนิบาตเป็นที่สุด แลลักษณะธาตุนั้นคือ สี อุจจาระดำ แดง ขาว เขียวก็ดี เป็นเมือก เปลวไต มีโลหิตแลหาโลหิตมิได้ก็ดี มารยาทไปวันละ 2 ครั้ง 3 ครั้ง 4 ครั้ง 5 ครั้ง 7 ครั้ง 8 ครั้ง เวลากลางวัน กลางคืนก็ดี แต่จะลงตั้ง อติสารวรรค แลถามกนั้นหามิได้”

ในคัมภีร์ฉันทศาสตร์ กล่าวไว้ คือ “ตำราปวงประการแปด บอกให้แพทย์พึงรู้
พิจารณาโดยกริยา ไข้มีมาต่างๆกัน อย่าสำคัญว่าปีศาจ เพราะเหตุธาตุต้องสำแดง ท่าน
ให้แบ่งเป็นสี่ ตามคัมภีร์อภิธรรม คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ”

ธาตุดินพิการ เช่น อาหารใหม่(อุทรียัง)ที่รับประทาน เป็นอาหารไม่สะอาด บุดเน่า อาหารหมักดอง หรืออาหารที่ไม่เคยรับประทานมาก่อนหรือไม่ถูกธาตุ อันตคุณัง(ไส้สั้น)และอันตัง(ไส้ใหญ่)มีความพิการจากการถูกกระทบชอกช้ำ อาจทำให้ท้องเสียได้

ธาตุน้ำพิการ เช่น คุณเสมหะ (ธาตุน้ำที่ประจำอยู่คฤทวาร)อาจกำเริบขึ้นจากการที่ผู้ป่วยรับประทานยาและอาการที่มีรสเค็มจัด เปรี้ยวจัด เผ็ดจัด จะเป็นตัวกระตุ้นให้เสมหะกำเริบขึ้น ทำให้เกิดอาการท้องเสียได้

ธาตุลมพิการ เช่น การนวดบริเวณหลังและท้อง เป็นการรบกวนการทำงานของโกฐฐาสยาวาตา (ลมในไส้)และกุจฉิยาวาตา (ลมพัดในท้องนอกลำไส้)ซึ่งลมสองประการนี้พัตร่วมกันจะทำให้เกิดการถ่ายอุจจาระ บางรายอาจท้องเสียได้

ธาตุไฟพิการ เช่น การรับประทานยาและอาหารรสเผ็ดร้อนมากเกินไป จนทำให้ปริณามัคคี (ไฟย่อยอาหาร)กำเริบขึ้นทำให้เกิดความร้อนในระบบทางเดินอาหาร ส่งผลกระตุ้นให้ธาตุลมโกฐฐาสยาวาตาและกุจฉิยาวาตากรำเริบขึ้นทำให้เกิดท้องเสียได้

ธาตุสมุฏฐาน

เพื่อให้ทราบสมุฏฐานการเกิดโรค อาการท้องอืดท้องเฟ้อ มักมีอาการปวดท้อง จุกเสียด แน่นท้อง ท้องอืด ท้องเฟ้อ บางรายอาจมีอาการเรอร่วมด้วย ซึ่งสัมพันธ์กับเตโชธาตุ (ธาตุไฟ) ได้แก่ ไฟปริณามัคคี(ไฟย่อยอาหาร) วาโยธาตุ (ธาตุลม) ได้แก่ ลมโกฏฐาสยาวาตา (ลมพัดในลำไส้ ในกระเพาะอาหาร) ลมอุทธังคมาวาตา (ลมพัดขึ้นเบื้องบน) ปถวีธาตุ (ธาตุดิน) ได้แก่ กรีสัง (อาหารเก่า) อุทริยัง (อาหารใหม่)

หลักการรักษา

อาการท้องเสียแม้จะเกิดจากสาเหตุหรือกลไกที่ต่างกัน แต่โดยรวมแล้วอาการท้องเสียจะส่งผลกระทบต่อธาตุทั้ง 4 ทุกๆธาตุกล่าวคือ อาการเกาหรืออุจจาระนั้นมีส่วนประกอบของที่เป็นของแข็ง คือ ธาตุดิน ส่วนที่เป็นของเหลว คือ ธาตุน้ำ ส่วนที่เป็นธาตุลมที่ทำให้ถ่ายและลมผายปนออกมากับอุจจาระ คือ ธาตุลม และความร้อนของอุจจาระ คือ ธาตุไฟ ดังนั้นการถ่ายอุจจาระครั้งหนึ่งอาจจะทำให้เกิดร้ายการเสียสมดุลของธาตุทั้ง 4 ไปพร้อมๆกัน หากมีอาการอาเจียนร่วมด้วยจะเรียกว่า สันนิบาตคลองสอง

ดังนั้นการรักษาจึงจำเป็นต้องปรับสมดุลของธาตุทั้ง 4 แต่หากเลือกบรรเทาอาการท้องเสีย โดยการหยุดถ่ายก็สามารถทำได้แต่ผู้ป่วยอาจมีอาการรู้สึกไม่สบายตัว เกิดภาวะอื่นๆตามมา เช่น อาการอึดอัด พะอืดพะอมปวดมวนไม่สบายท้อง โดยมีแนวทางการรักษา ดังนี้

1. การรักษาด้วยการจ่ายยาสมุนไพร
2. การทำหัตถการ
3. การให้คำแนะนำ

บัญชียาหลักแห่งชาติ

กลุ่มที่ 1 ยาแผนไทยหรือยาแผนโบราณ

1.2 ยารักษากลุ่มอาการทางระบบทางเดินอาหาร

1.2.3 กลุ่มยาบรรเทาอาการท้องเสีย

(1) ยาธาตุบรรจบ

(2) ยาเหลืองปิดสมุทร

บัญชียาหลักแห่งชาติ

กลุ่มที่ 2 ยาพัฒนาจากสมุนไพร

2.1 ยารักษากลุ่มอาการของระบบทางเดินอาหาร

2.1.3 กลุ่มยาบรรเทาอาการท้องเสีย

(1) ยากล้วย

(2) ยาฟ้าทะลายโจร

คำแนะนำ

มูลเหตุการณืเกิดโรค 8 ประการ